

OLYMPŠTÍ BOHOVÉ

- **Olymp**: nejvyšší hora Peloponésu (2917m)
 - věčně **zasněžený vrcholak**, ukrytý obvykle v **mracích**, které mají před lidmi zakrývat **jasné světlo**, které se rozlévá po příbytku bohů na vrcholku hory
 - u starých Řeků Olymp vzbuzoval **bázeň**, byl pro ně horou nepřístupnou a **posvátnou** (pro tajemství bohů, která ukrývala)
- olympští bohové byli **mladí a vyšší** než lidé – v jejich žilách nekolovala krev, nýbrž světelná tekutina **ichór**
- rod olympských bohů byl **hierarchicky** uspořádan:

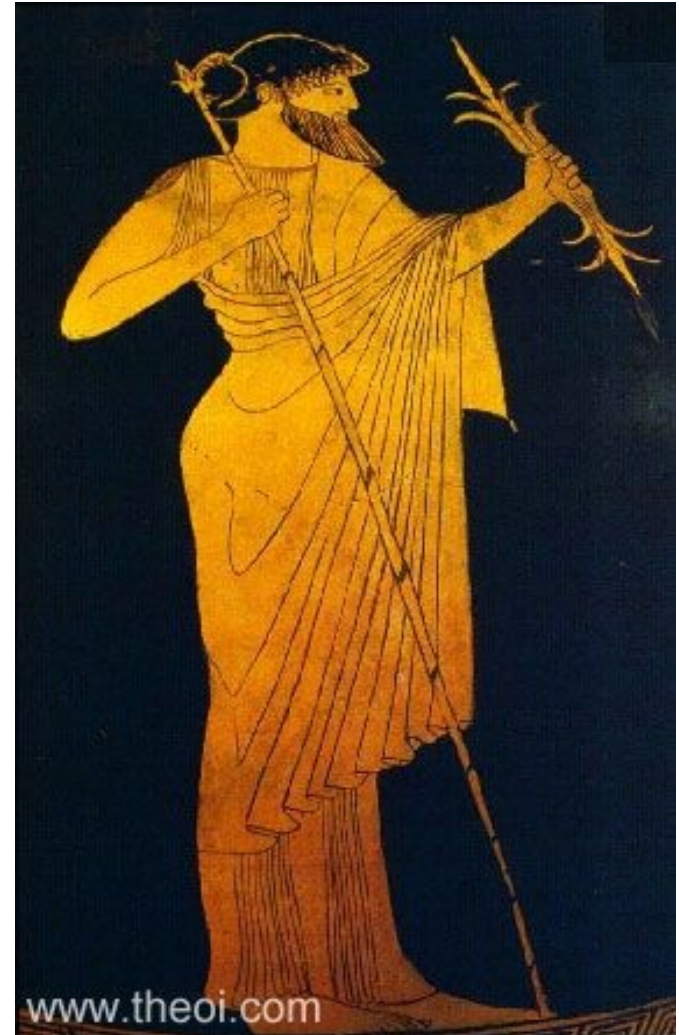
- nejvýše stál **Zeus**
 - **vládce bohů**, který členy božské rodiny **svolával** ke **sněmům**, aby se u něj na zlaté podlaze scházeli, tam je též **soudil a trestal** a některé i posílal do **vyhnanství**
- kromě **kulhavého Héfaista** byli všichni olympští bohové mimořádně **krásní**
- vanula z nich opojná vůně **ambrósie**, jíž se **potírali** a kterou také **pili**
- jejich potravou byl **nektar**, který jim vždy na sněmu úslužně roznášela božská **číšnice Hébé**
- když se vdala za **Hérakla** (jenž byl přijat mezi bohy) převzal funkci **božského číšníka Ganymédes**
 - nebývale krásný chlapec, do nějž se **zamiloval Zeus** a proměněný v orla ho unesl k sobě na Olymp

- bohové byli též syceni **vůní dýmu z obětních darů** zbožných lidí
- pro lidi byli **neviditelní**
 - jejich těla totiž byla **nehmotná**, s výjimkou případů, kdy se sami chtěli někomu **zjevit**
 - uměli se také **proměňovat** a pohybovat neobyčejnou **rychlostí**
 - mohli **vstoupit** i do hmotného těla určitého **člověka** a určovat po dobu své přítomnosti v něm jeho **jednání**
- žádná lidská **myšlenka** pro ně **nebyla tajemstvím**
- znali částečně **budoucnost**
 - některé její části odhalovali **lidem** v tajemných **věštách**, svou **vlastní budoucnost** však **neznali**, dokonce i **Zeus** žil ve strachu, že bude podobně jako jeho otec i děd **svržen z trůnu**

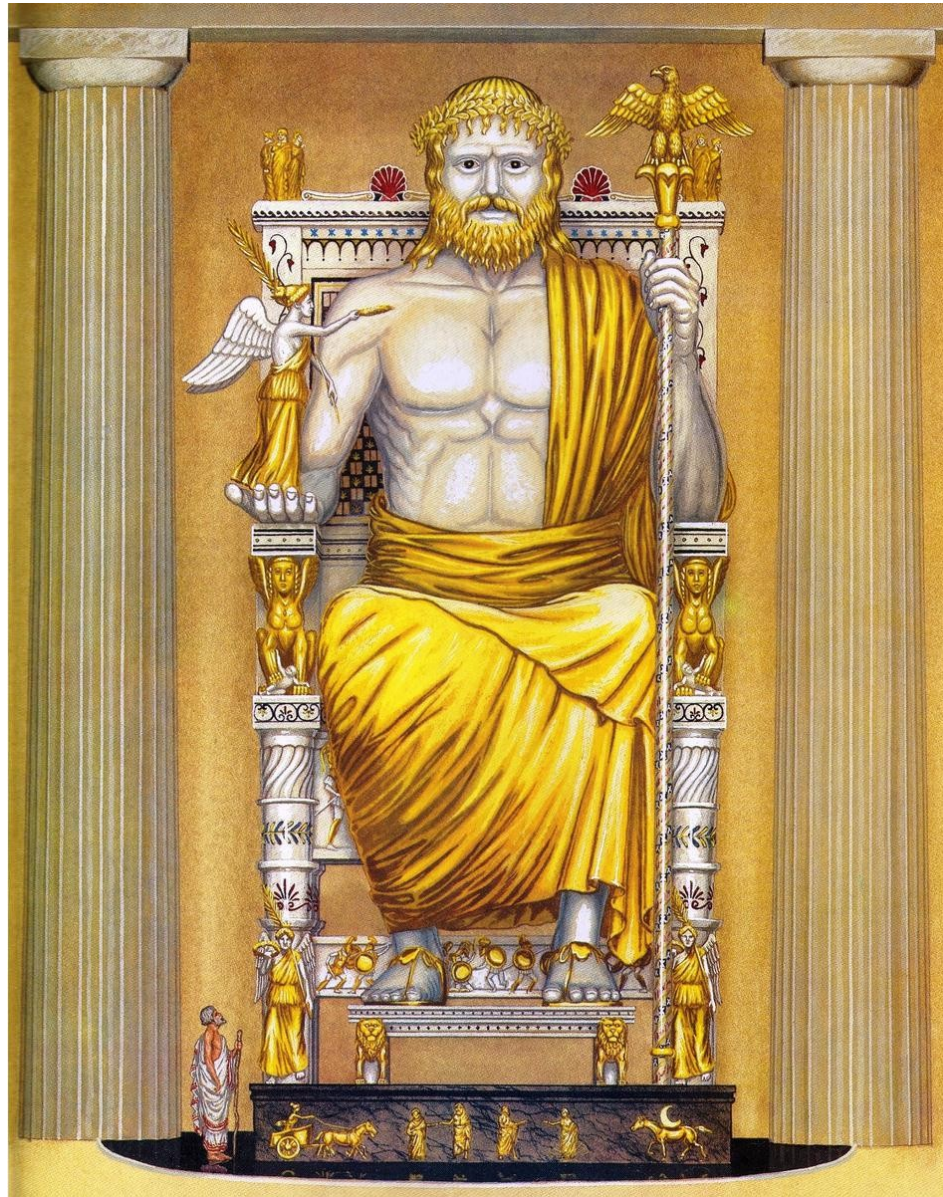
- tyto výsady bohů však měly své meze – museli totiž být poslušni vyšší **síly osudu**, zvaného Moira
- této síle Řekové nikdy nepřidali konkrétní **podobu**, což svědčí o tom, jak velmi se jí **obávali**
- někdy bylo těchto Moir **více** a určovaly osud (viz také např. staroslovanská či hinduistická mytologie)

Nejvýznamnější olympští bohové:

- **Zeus** byl mocným pánem **nebe** a všech **povětrnostních jevů**
 - byl ztotožněn se **spravedlností, přísahami, právem** (viz např. také Perun, na něhož se přísahalo a jenž byl patronem soudců)
 - i kdyby se všichni **ostatní bohové** proti němu spojili, **nepřemohli** by ho – proto ho poslouchali
 - jeho atributy jsou **blesk, žezlo, trůn**, někdy i **štít**

Zeus (vlevo pařížský Louvre, vpravo Mnichov)

Feidiova chrámová socha Dia

- jeho **jméno** má indoevropský původ a znamená „**den**“, představa **nejvyššího boha** se tedy ve starém indoevropském myšlení spojovala s představou **světla**
- jméno **Dia** i římského **Jupitera** jsou zkomoleninami jména původního nejvyššího indoevropského božstva
- **Diovy různé podoby:**
 - z lásky ke **smrtelníkům** (především ženám) na sebe bral všelijaké podoby, různé **podoby** však měl i v souvislosti s různými **kulty**, které ho uctívaly:
 - v **Arkádii** se dlouho pěstoval starobylý kult **Dia-vlka**, svědčící o víře ve **vlkodlaky**, jeho součástí byly původně i **lidské oběti**
 - další jeho starobylý kult byl na **Krétě**, kde Dia uctívali v podobě **Dia-hada**, neboť byl spjat s úctou k **zemi** (ne tedy nebi)

- **Héra** byla jeho manželka a proto i bohyně **manželství a zrození**
 - jejím atributem je **lilie**, zvířaty **kráva** a **páv**
 - před Hérrou však měl **Zeus** několik **dalších manželek** a s nimi i četné **potomky** – mj. s **Pamětí** měl **9 Múz** (bděly nad různými podobami **umění** včetně historie a astronomie) dále snad s **Afrodítou** měl **3 Grácie** (řecky **Charitky**), jež byly symbolem **půvabu** a **krásy**, usměrňovaly sluneční paprsky a zpříjemňovaly lidem život
 - nakonec se však oženil se svou **sestrou Hérrou**, s níž zplodil **4 potomky** – dcery **Hébé** a **Eileithyii** a syny **Area** a **Héfaista**, jehož příběh je pro olympská božstva neobvyklý:

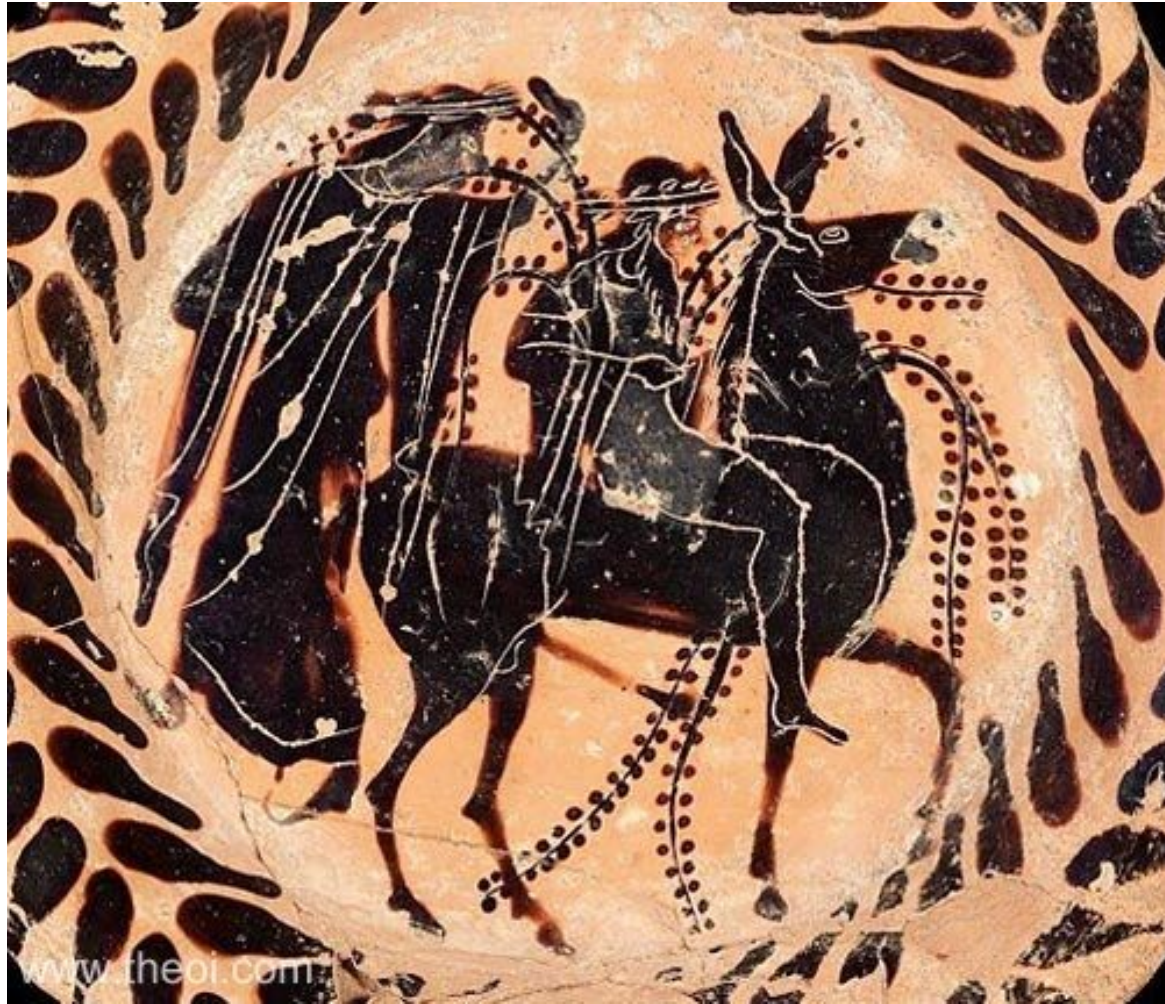

Héra a Prométheus

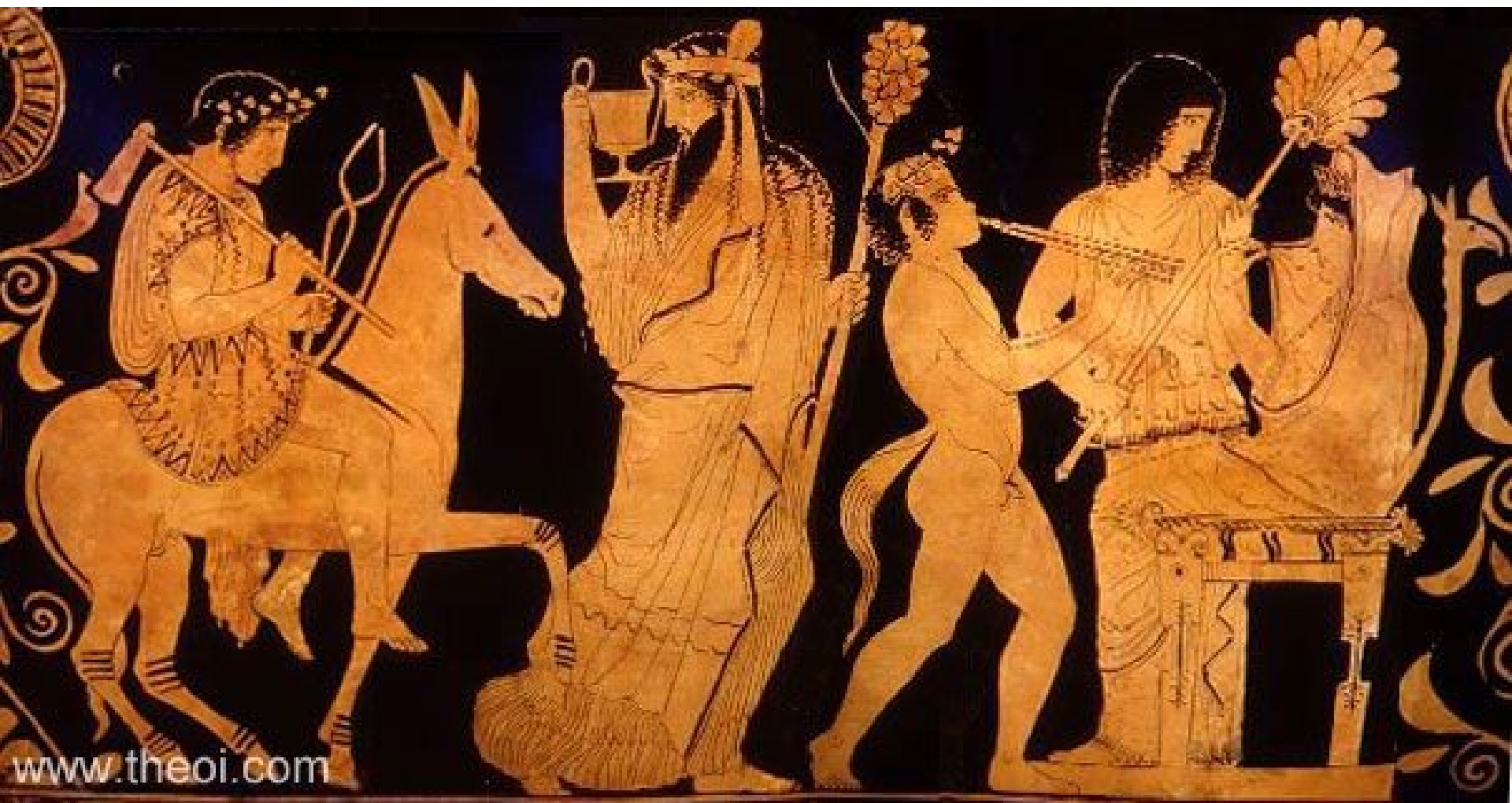
- **Héfaistos** coby pán **ohně a sopek** je též **kovářem a kouzelníkem**
 - jeho atributem je **kovadlina** a hrozivé **kladivo**, kterým přemohl **giganty**
 - narodil se jako slabé a **chromé dítě**, když **Héra** uviděla tak neduživého syna, rozhněvala se a **svrhla** jej z **Olympu...**
 - Héfaistos však pád **přežil**, protože spadl do moře, kde ho zachránily **mořské bohyně** (**Téthys** a **Eurynomé**), odnesly jej hluboko do mořské **jeskyně**, kde vyrostl v **nehezkého a chromého**, zato však **silného boha**
 - v této jeskyni si zřídil svou 1. **kovárnu** a oběma mořským bohyním se za jejich šlechetnost **odvděčoval** nejrůznějšími ozdobnými i užitkovými **předměty**

- nezapomněl však, co mu **matka způsobila**, proto se rozhodl k **pomstě**:
- ukoval neobyčejně krásné **zlaté křeslo** a poslal je na **Olymp** jako dárek
- jakmile **Héra** tak vznešené křeslo uviděla, hned ho chtěla **vyzkoušet** – jen co však **dosedla**, ovinula se kolem ní pevná **pouta** a ke křeslu ji **připoutala**
- **bohové** se jí vrhli na **pomoc**, nikdo však nebyl schopen ji **osvobodit** – pochopili, že jen ten, kdo **křeslo vykoval**, je toho schopen
- proto hned poslali **Herma** (božský posel), aby našel **Héfaista** a přivedl ho na **Olymp**
- Hermes po delším hledání Héfaista **našel** a prosil ho, aby s ním šel na Olymp, Héfaistos však byl **neoblomný** a odmítal jít matku osvobodit

- na pomoc Hermovi přišel Dionýsos, který Héfaištovi nabídl **číši vína**, po ní 2. a 3. – a podařilo se mu Héfaišta **opít** a pak ho na oslu dopravit (za radostných zvuků svého **průvodu** bakchantek a satyrů) na Olymp, kde **Héru** Héfaištos nakonec **osvobodil**
- Héfaištos pak už na **Olympu zůstal**, Héra ho tam totiž usadila v mnohem krásnější **kovárně s 20 měchy**, které dmýchaly ve dne v noci, a také zařídila zdánlivě nemožné – jeho **svatbu s Afrodítou**, podle Parida **nejkrásnější bohyní** (bohyně lásky a krásy)
- tím Héfaišta opět získala na **svou stranu**
- všem bohům pak vybudoval na Olympu velkolepé **zlaté paláce** a ve své nové kovárně vyrobil mnoho **božských zbraní i ozdob** ze zlata a stříbra

Héfaistos s Dionýsem cestou na Olymp

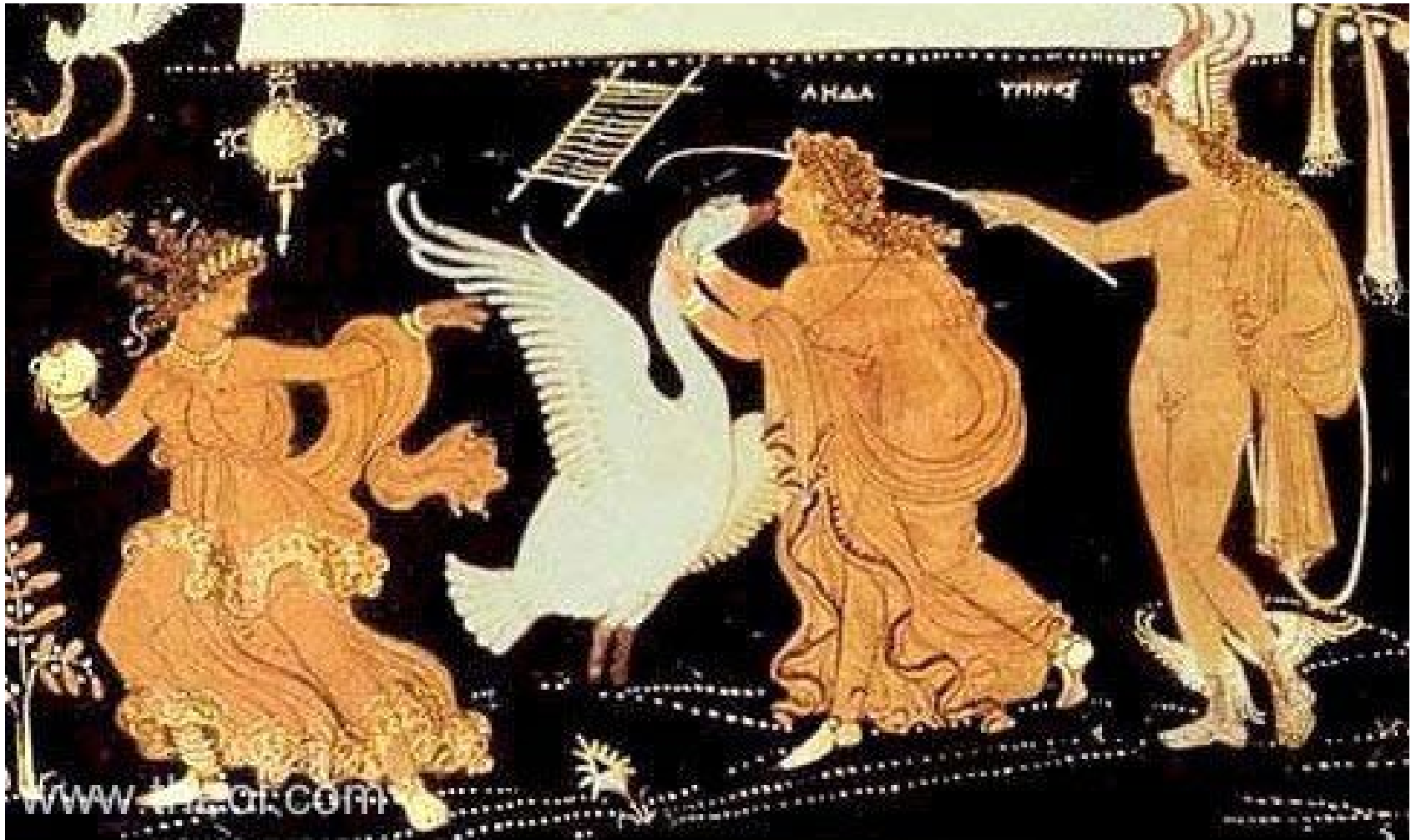

Héfaistův návrat na Olymp (Héra na trůnu)

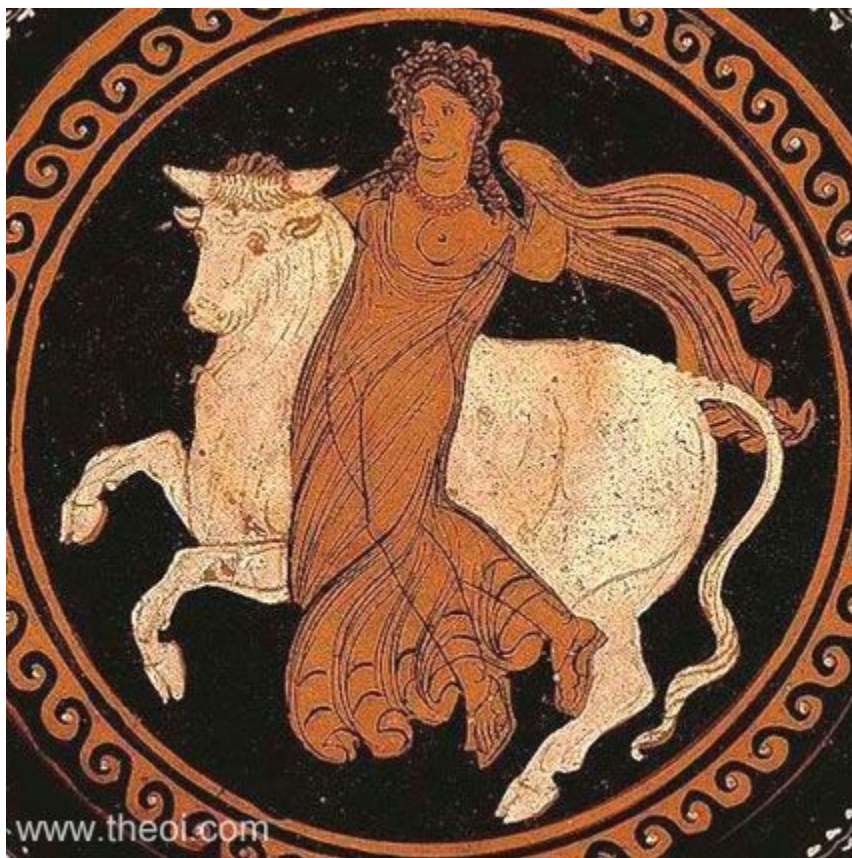

Héfaistos dáva Achillovi zbroj

- navzdory Héřině **žárlivosti** prožil **Zeus** četná **milostná dobrodružství** (jak s bytostmi božskými tak i smrtelnými), sám se proto často **měnil** i v různá **zvířata**, aby se k vyvoleným lépe přiblížil nebo je okouzlit – v **labuť**, když se chtěl dostat k **Lédě** (té se pak narodily **4 děti současně**: 2 byly Diovy [**Helena** a Polydeukés] a 2 jejího muže [**Klytaiméstra** a Kastór]), jindy v **býka** se zlatými rohy ve tvaru půlměsíce, aby na něj usedla okouzlená **Európa**, se kterou se pak Zeus vznesl a odnesl ji na **Krétu**
- jindy se dokonce proměnil v **zlatý déšť**, aby se dostal k **Danaé**, kterou její otec král Arga uvěznil do bronzové věže, protože mu **věštba** pravila, že bude **zabit synem** své dcery – z jejich spojení se narodil **Perseus**
- ale unášel často i urostlé **mladíky** – např. **Ganyméda**

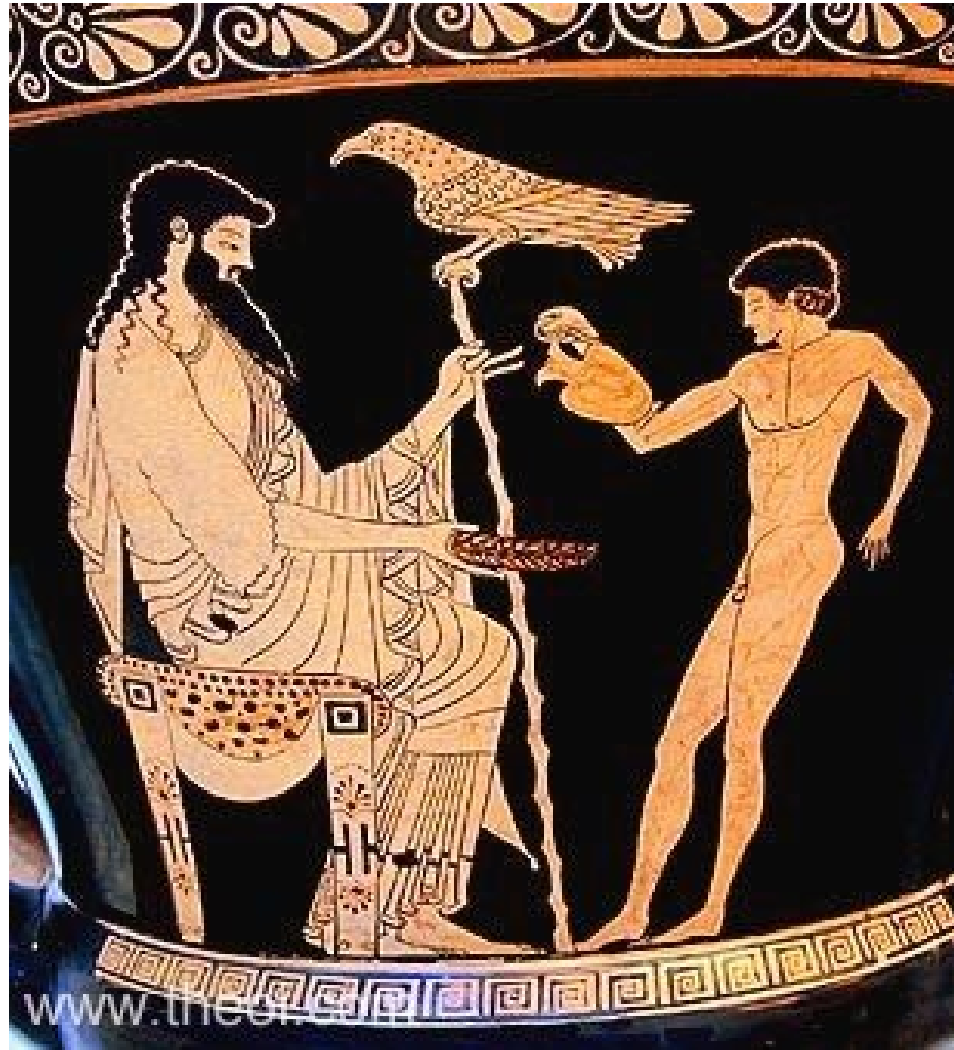
Zeus a Léda

Zeus unáší Európu

Zeus unáší Ganyméda

Zeus a Ganymédes na Olympu

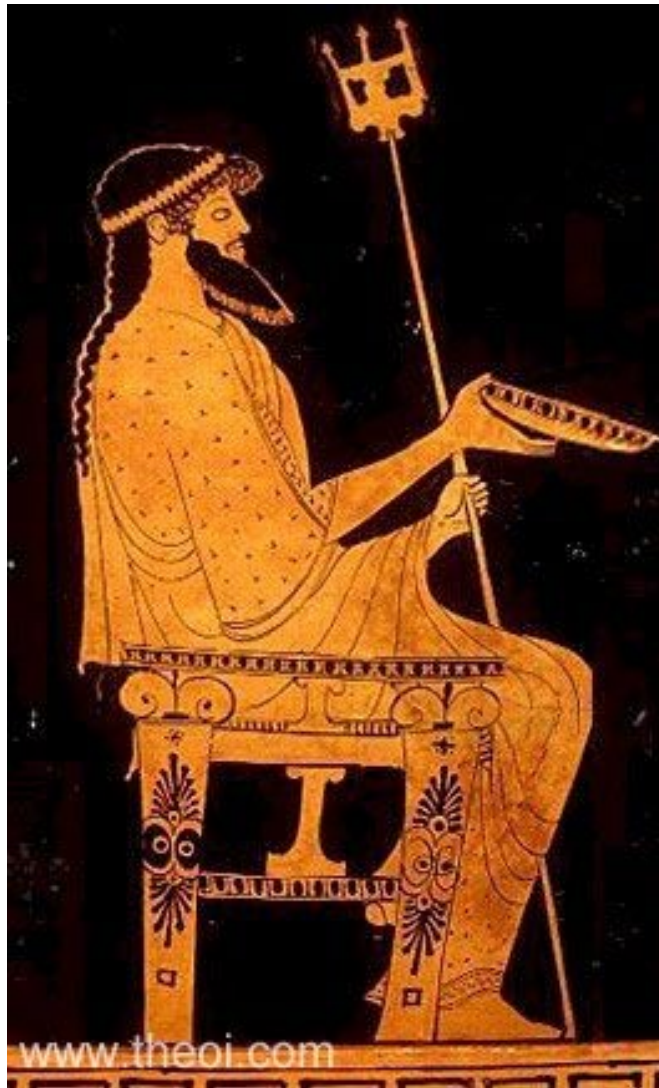
Diovi bratři:

- Hádés (tj. Neviditelný) vládce **podsvětí**, kde vězní duše zemřelých (více o něm později)
- Poseidón – bůh **moře** a vod
 - dává tryskat **pramenům**, rozpoutává **zemětřesení**, **krotí** koně a býky
 - jeho atributy jsou **trojzubec**, zvířaty **kůň** a **ryba**
 - jeho syn Aiolos byl vládcem **větrů**, pouštěl je na svobodu nebo zavíral do **kožených měchů** či na plovoucí **ostrov** obehnaný bronzovou zdí – větry byly dětmi bohyně **červánků** Éós:
 - severní vítr Boreás sídlil v **Thrákii**, kterou Řekové pokládali za neobyčejně chladnou zemi, byl zobrazován jako **okřídlený**, velmi silný **démon** s plnovousem

- východní vítr Zefyros býval obvykle **mírný** a lehounký
- z jihozápadu vanul Euros a z jihu Notos

Poseidón na svém voze

Poseidón na trůnu

Poseidón a Medúza

- Arés – další syn Dia a Héry, bůh **války**
 - jeho zvířetem byl **sup**
- na Olympu však byli **2 bohové války**, mezi nimiž byl podstatný rozdíl:
- Arés byl bohem **zuřivé války**, krvavých bojů a válečného **běsnění**
 - nezáleželo mu na **důvodech** války, miloval **bojovníky**, jejich statečnost, ale i jejich **umírání** uprostřed řinčení zbraní, v potocích krve
 - podporoval rozpoutání **jakékoliv války** v kterémkoliv okamžiku

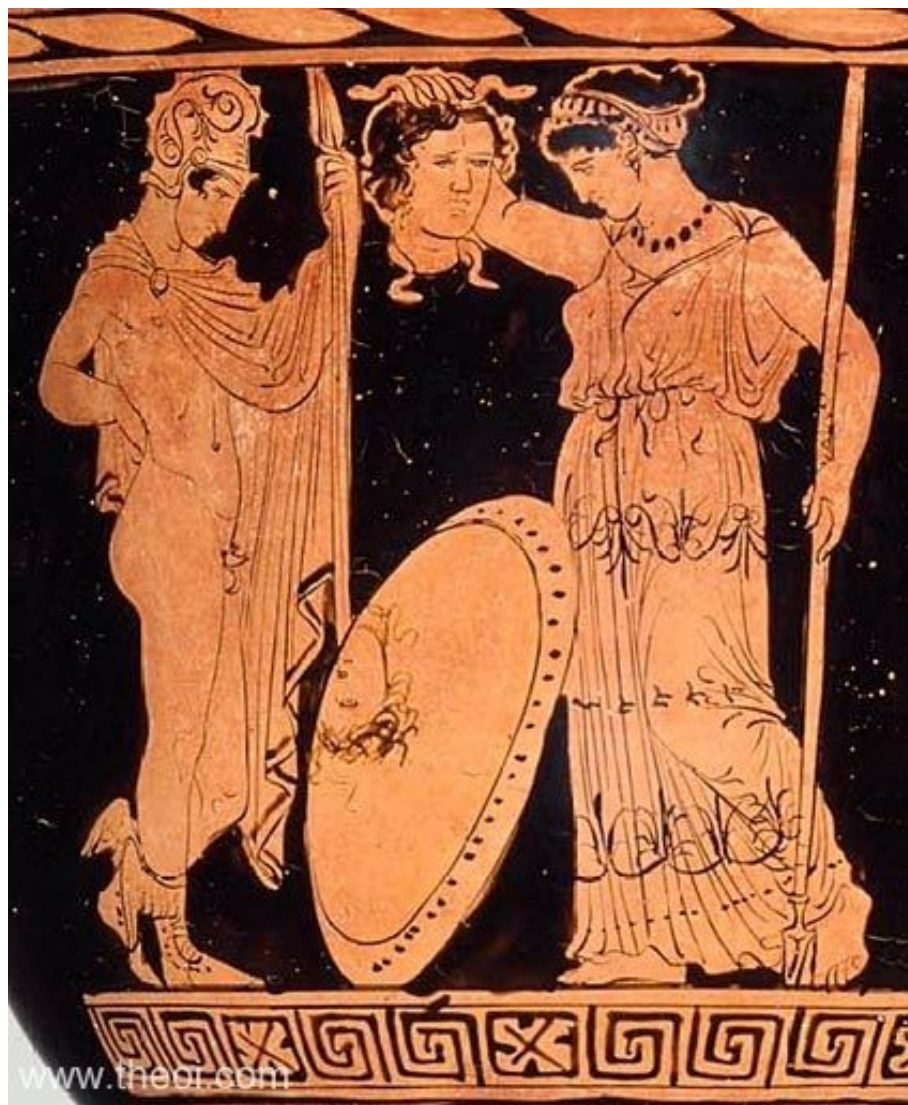
Arés

- opakem k němu byla **rozvážná** bohyně Athéna
 - bohyně **moudrosti**, ochránkyně statečnosti, práva, spravedlnosti, byla i **bohyní vítězné války**
 - nedala se nikdy unést zuřivostí, vedla války **moudře a rozvážně**, hlavně však **vítězně**
 - když např. získala od Persea hlavu **Medúzy**, připevnila si ji na **štít**, aby její protivníci v boji **zkameněli**
 - kromě toho byla bohyní **umění a zručnosti**, ale i **míru**
 - jejími atributy jsou **štít** a **kopí**, stromem **olivovník**, který darovala Athénám, a zvířetem **sova**
 - narodila se z **Diovy hlavy** – Zeus se totiž bál, že by ho jednoho dne mohl některý z jeho potomků **svrhnout**, jak se to stalo jeho otci **Kronovi** i dědovi **Úranovi**, a tak **pozřel** svou manželku Métidu, kterou měl ještě **před Hérrou**, aby s ním nemohla mít děti – to se mu

- téměř osudným**, protože netušil, že Métida byla **těhotná**, a jakmile ji pozřel, přešel s ní do jeho těla i **její plod** (podobný motiv otěhotnění známe i z mytologie starých **Keltů** či u neposkvrněného početí panny Marie)
- zanedlouho začal pociťovat prudké **bolesti hlavy**, a tak nařídil **Héfaistovi**, aby mu sekýrou **rozpůlil lebku**
 - z jeho čela vyskočila **Athéna s bojovým pokřikem** takové síly, že se **otřásl Úranos i Gáia** (tj. nebe i země)

Arés a Athéna v souboji

Athéna (vpravo s Perseem a hlavou Medúzy)

zrození Athény

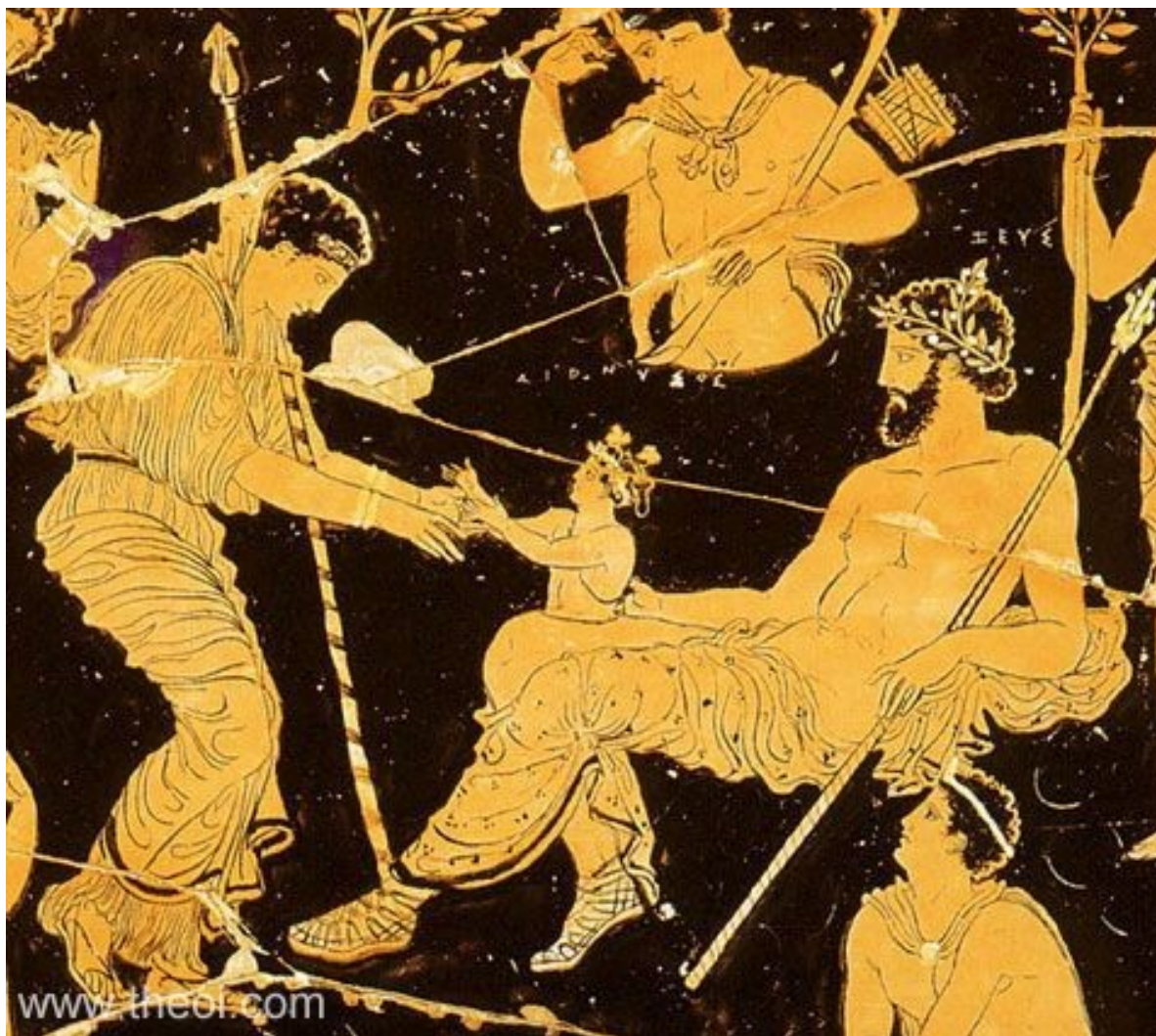
Athéna, Apollón, Orestes a Erinye (Lítice)

Athéna a láson se zlatým rounem

- **Dionýsos** – bůh **vína, rostlin, plodnosti, divadla**
 - jeho atributy: **vinná réva, břečtan** (někdy obtočené kolem hole) a **roh hojnosti** (vztah k plodnosti a vínu)
 - jeho „božský životopis“ je spjat se **vznikem divadla**: nejprve **zpěvy** v průvodech a **dithyramby**, pak vznik **tragédií** (autoři jako **Thespis** atd.), avšak i **komedie** vznikající z rozjařených průvodů (známe ho např. z Aristofanových *Žab*)
 - narodil se z **Diova stehna** – když se totiž Zeus bezhlavě zamiloval do pozemšťanky **Semelé**, **přísahal** na řeku **Styx** (nezrušitelná přísaha), že jí splní **jakékoli přání**, což se dověděla **Héra**, vzala na sebe podobu **chůvy** své sokyně a zrádně Semelé poradila, že si má přát, aby se jí **Zeus** ukázal ve své **původní podobě**, protože žádný **smrtelník** nemůže vzdorovat síle jeho **ohnivého blesku**

- Zeus svou přísahu splnit musel, a tak padla Semelé **sežehnutá** jeho **bleskem**
- Zeus jen tak tak stihl vyjmout z jejího **lůna dítě**, které s ním čekala, a vložil je do svého **stehna**, kde ho donosil a o **3 měsíce** později z něj vyšel malý **Dionýsos**
- ten pak byl dlouho **pronásledován** zlobou **Héry**, před níž se **ukrýval** zpočátku v podobě **kůzlátka** – proto tvoří jeho skupinu **satyrové**
- Dionýsos později objevil **vinnou révu** a opojnou moc vína – **opilý** se toulal po **mnoha zemích** a nakláněl si jejich obyvatele, přičemž jeho příhody připomínaly spíše **dobrodružství mytických hrdinů** než bohů:
- jedna z jeho cest vedla až do **Indie**, odkud se vrátil s podivným doprovodem:

Dionýsovo narození

www.theoi.com

Dionýsos a satyr

www.theoi.com

www.theoi.com

jeho **vůz** byl vyzdobený **břečťanem** a vinnou **révou**, táhli ho **panteři** a za ním kráčela v průvodu hlučná božstva – neposední **satyrové** a rozjařené **bakchantky**

- Dionýsos však byl spjat i s **podsvětím** – proto se někdy zjevoval také v podobě **hada**
- 3denní **svátek anthesteria** pořádaný v Athénách na jeho počest byl současně **svátek zemřelých** (přelom ledna a února), při něm slavil Dionýsos **mystickou svatbu** s **basilissou** (kněžkou a manželkou nejvyššího athénskému úředníka), aby se ve městě **obnovila síla plodnosti**
- z bujarých slavností **vinobraní**, jež mu byly zasvěceny, se patrně vyvinulo **divadlo** v souvislosti se zpěvy **dithyrambů**
- část **obřadů** spjatých s Dionýsem se však prováděla v **tajných spolcích** v průběhu **noci**

- účastníci při nich požívali **omamné látky** a dostávali se tím do **vytržení**, jedlo se i **syrové maso** coby symbol Dionýsova těla
- **účast** na tomto obřadu byla nezvykle povolena i **ženám** a dokonce i nesvobodným **otrokům...**
- Dionýsos nebyl uctíván jen v Řecku, ale i **mimo Peloponéský poloostrov** (např. při dolním toku **Dunaje** v dnešním Rumunsku ho uctívaly divoké **trácké kmeny** jako Bessové: hlavní město **Bessapory**, středisko Dionýsova kultu, bylo nazváno podle **Dionýsových kněží** „bessi, besseni“ – ostatně viz i název Bossporské úžiny; trácké kmeny se navíc mísily se Slovany a jejich náboženství se vzájemně ovlivňovala, totéž platí o národu **Běsů** žijících v Karpatech, kteří už snad byli dokonce Slovany, či s nimi hustě promíšeni, uvádí Ptolemayos)

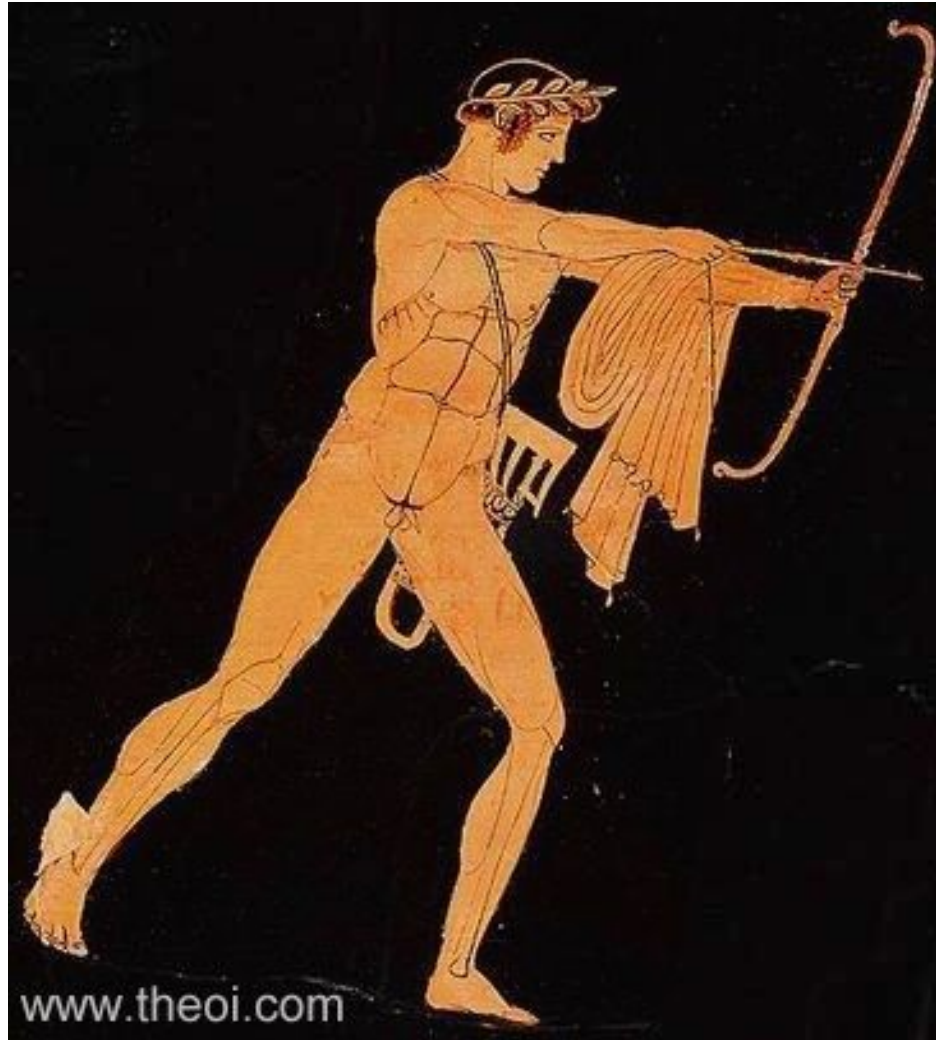

Dionýsos na panterovi, Silén, družina

Dionýsos, satyr a bakchantka

- **Apollón** – Diův syn, bůh **světla, věštby, poezie a hudby**
 - byl bohem věštění, jemuž byla zasvěcena **věštírna v Delfách** (viz četné tragedie – např. *Oresteia*)
 - sesílá na lidi **nemoci**, ale také je **léčil** nebo přenechával péči o nemocné svému synovi **Asklépiovi**, jenž byl patronem **Epidauru** (kde byl největší amfiteátr, cca pro 15.000 lidí)
 - byl tak **sličný**, že se do něj zamiloval nespočet **nymf i smrtelnic**
 - jeho atributy: **lyra** a **luk** (měl bojovného ducha), z rostlin **vavřín**, ze zvířat **delfín** a **havran**

Apollón

Apollón a satyr

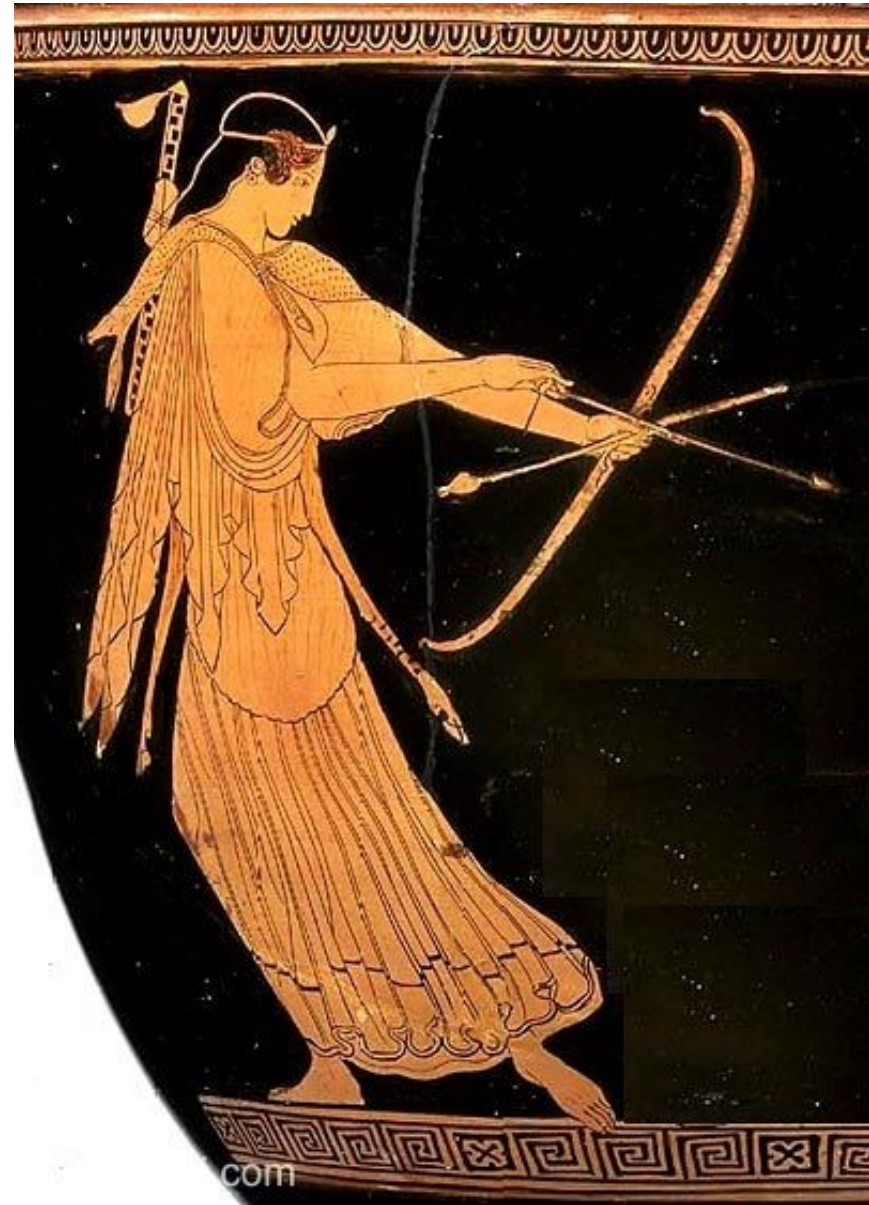
- Dionýsos a Apollón tvořili vzájemně určité **protiklady**
 - pojednává o tom i **Nietzsche** ve *Zrození tragédie z ducha hudby*
 - **apollónské** je spjato se **světlem, sluncem, krásou, harmonií, sebekázní, pořádkem, věděním a rozumem**
 - **dionýské** je spojené s **pudy, tvořivým vytržením, pravdou nalezenou v tajemnu, mysteriu, v divoké a nespoutané kráse**

- **Hermés** – Diův syn, bůh řečníků, obchodníků a zlodějů

- je poslem bohů i průvodcem duší zemřelých
- jeho atributem je okřídlená berla ovinutá hady

- **Artemis** – Diova dcera, bohyně **lovu**, patronka **zvířat, rostlin a dětí**
 - jejím stromem je **cedr**, zvířetem **laň**
 - **Agamemnon** jí obětoval **Ífigenii** kvůli vyplutí lodí do Tróje

Artemis a Ifigenie (malba z Pompejí)

- **Afrodita** – bohyně **lásky, krásy a smíchu**
 - zrozena z Úranovy krve po odseknutí jeho pohlavního údu titánem Kronem (viz obrázek)
 - jejími zvířaty jsou ptáci **labuť, vrabec, holubice**
 - provdána za kulhavého **Héfaista**, jehož lásku neopětovala, a tak trávila noci radovánkami se statným bohem války **Árem**

Afrodita s eróty

- **Démétér** – Diova sestra, bohyně **zemědělství, plodnosti a obnovy života**
 - jejími atributy a rostlinami jsou **obilný klas** a **mák**, zvířetem **vepř**
 - milovala svou krásnou dceru **Persefonu**, kterou měla s **Diem**, jednou však zaslechla její srdceryvný **výkřik**
 - vydala se ji **hledat**, avšak marně...
 - zoufalá nad zmizením dcery **bloudila 9 dní** světem, aniž by si dopřávala obvyklé **radovánky bohů**
 - 10. dne potkala vševidoucího **Hélia** a ten jí s tajným **souhlasem Dia** sdělil, že když si Persefona hrála s družkami na květnaté nivě, otevřela se země, vyjel z ní hrůzný vládce podsvětí **Hádés** a Persefonu unesl, aby z ní učinil svou **manželku** a paní chmurné **říše stínů**
 - Démétér na protest **opustila Olymp** a odešla žít k lidem

- jednoho dne dorazila v podobě **stařenky** do **Eleusíny**, kde usedla do **stínu olivovníků** poblíž studny, kam přišly pro vodu dcery **krále Kelea** a odvedly ji k němu
- Démétér se stala na královském dvoře **chůvou** jejich mladšího bratra **Démofoónta**, jenž začal být brzy **podobný bohům** – Démétér ho totiž tajně **natírala ambrosií** a v noci ho nořila do **žáru ohně**, aby ho učinila **nesmrtelným**
- **královna** však jednou v noci zahlédla, jak noří jejího syna do **plamenů**, a **zděsila se**
- aby Démétér rodiče uklidnila, darovala Démofoóntovu **bratrovi Triptolemovi vůz** tažený okřídlenými **draky** a poručila mu, aby v něm **obletěl zemi** a **osíval ji obilím**
- Démétér zůstala v **Eleusíně** – po celý ten čas však na zemi **nic nerostlo** a mezi lidmi se šířil **hlad...**

Demeter a Triptolemos – okřídlený dračí vůz

- volali proto v zoufalství k **bohům**, kteří **prosili Démétro**, aby se opět **ujala** svých **funkcí**
- ta však trvala na jediném: aby se k ní mohla **vrátit dcera**
- na přímluvu **Dia** tedy nakonec **Hádés** povolil **Persefonin návrat** na zemi
- Démétér z **radosti** nad **shledáním** pokryla zemi **květy a výhonky**, nastalo **jaro** a lidé opět měli co **jíst** (viz např. též mezopotámský mýtus o návštěvě **Ištar** v podsvětí)
- jenže **Hádés** si **Persefonu** předtím, než pustil z podsvětí, **pojistil**: podal jí **granátové jablko**, z něhož snědla sice jediné **zrnko** – ale snědla... a jelikož v podsvětí pojedla, musela se zase **vrátit**, jak zní podsvětní **zákon**
- od té doby tráví **2 třetiny roku** na **zemi** se svou matkou a zbylou **třetinu** v **podsvětí**, kdy na zemi vždy **ustane vegetační období** a zavládne **zima** – zase až do dalšího Persefonina **návratu** na zemi

Déméter a Persefona

Hermés přivádí z podsvětí Persefonu